

УДК 165.191:165.6/8:001.3

В. М. Заглада,

кандидат філософських наук, старший викладач
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

viktor_zaglada@ukr.net

ORCID: 0000-0003-0709-6079

ВЗАЄМОЗБЛИЖЕННЯ НАУКОВОЇ ІСТИНИ І ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ПІЗНАННІ

Статтю присвячено аналізу відношення "істина – цінність" у рамках когнітивного підходу до наукового пізнання. Акцент зроблено на тих трансформаціях, які відбулися у ХХ ст. в епістемології і філософії науки, щодо трактування наукової істини. Сьогодні для природничо-наукового пізнання кореспондентська концепція істини залишається пріоритетною. При цьому в певних ситуаціях природничо-наукового пізнання адекватнішою стає когерентна концепція істини, яка зводить проблему істинності до критерію самоузгодженості, або несуперечливості.

Ключові слова: наукова істина, цінність, кореспондентська концепція істини, когерентна концепція істини.

Постановка проблеми. Сучасна техногенна цивілізація своїм існуванням зобов'язана науково-технічному прогресу. Хоча цінність наукової істини викликає зараз сумніви у окремих філософів, та й не тільки. Причини цього парадоксального феномену лише частково закладені в самому науковому пізнанні. Найбільш значимі з них навіяні кількома філософсько-антропологічними і соціокультурними факторами. Націленість на пізнання "людинімірних" об'єктів, включення у пізнавальний контекст аксіологічних факторів, розуміння пізнання як конструкціоністської та інтерпретаційної діяльності називають суб'єктивізацією науки. У зв'язку із цим багато епістемологічних проблем потребують нового осмислення у т. ч. й проблема істини. Об'єктивно істинне пояснення і опис відносно "людинімірних" об'єктів не лише допускає але й передбачає, як зазначає В. Ст'юпін, включення аксіологічних факторів до складу пояснюючих речень. Виникає необхідність експлікації зв'язків фундаментальних внутрішньонаукових цінностей з урахуванням зовнішньонаукових цінностей загальносоціального характеру. Але прагнення позбавити науку ореола винятковості, яким вона була наділена починаючи з епохи Просвітництва, поставити світоглядну цінність наукового знання нарівні із цінністю міфу, розглядати науку як специфічну "гру", інтерес якої у практичній користі, на наш погляд, явище тимчасове.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідження проблеми істини у науковому пізнанні та розробку концепцій істини в новоєвропейській та новітній періоди розвитку науки здійснено Р. Декартом, Г. Лейбніцом, І. Кантом, Г. Гегелем, О. Нейратом, Ч. Пірсом, В. Джеймсом, Дж. Дьюї, Н. Рьошером та ін. Аналіз теорій істини в сучасній науці здійснено Е. Чудіновим, В. Казютинським, Л. Мікешиною, І. Касавіним та ін. Ціннісні аспекти наукової істини досліджували вітчизняні науковці М. Марчук, В. Петрушенко, М. Савостьянова, В. Ратніков.

Метою статті є аналіз співвідношення класичної (кореспондентської) концепції істини та неklasичних теорій у сучасному природничо-науковому пізнанні.

Виклад основного матеріалу. В історії розвитку філософської думки співвідношення істини і цінності можна виділити дві основні позиції: 1) істина є об'єктивною за змістом і не містить у собі ніяких ціннісних навантажень, а, отже, істина і цінність є неспівмірними, протилежними; 2) наукова істина є однією із базових цінностей сучасної культури людства (і науки зокрема) і тому протиставлення істини та цінностей у рамках науки є неправомірним.

Поняття істини відіграє фундаментальну роль у аналізі наукового пізнання. Істина регулює процес наукового пізнання і виступає його провідною цінністю.

Витоки класичного визначення істини, яке згодом стало традиційним у філософії, сягають античності й було висловлено Платоном: "той, хто говорить про речі у відповідності з тим, які вони є, говорить істину; той же, хто говорить про них інакше, бреше". Таке ж розуміння істини властиве Аристотелю. Давньогрецькі філософи визначили істину як відповідність наших знань дійсності, що стало основою для формування кореспондентської теорії істини, яка дає право вважати істинною певну думку в тому випадку, якщо вона відповідає своєму предмету чи реальності. Історично склалося так, що час від часу відбувалося переосмислення концептуального каркасу і адаптування до різних філософських основ цієї теорії. Про відповідність знання дійсності в різних аспектах говорили Ф. Аквінський, Р. Декарт, Г. Лейбніц, Г. Гегель. Тому зміст основних понять цієї теорії (дійсність (реальність), відповідність знання і дійсності, істина) залишається відкритою проблемою.

Автономія наукового пізнання була проголошена ще Г. Галілеєм, його цілком було отримання істинного знання про світ, що має власну специфіку. Ця автономія зберігається дотепер, незважаючи на

окремі ексцеси, коли під загрозою опинилося саме існування людства, виникають обґрунтовані пропозиції про соціальний контроль над деякими напрямками наукового пошуку.

Особливий соціокультурний статус науки визначається науковим методом, основи якого становлять ідеали й норми дослідження, наукова картина світу, але разом із тим також філософські ідеї та принципи. До числа ідеалів наукового пізнання треба віднести ідеал наукової істини, що виражає мету фундаментальної науки на тому чи іншому етапі її розвитку. Ідеали й норми наукової істини змінювалися при переході від класичної науки до неklasичної, а зараз – до постнеklasичної. Нормативний характер істини постає у формуванні певного критерію істинності наукових знань, який обґрунтовується не тільки когнітивними (логіко-епістемологічними, включаючи посилання на емпіричне підтвердження, логічну несуперечність й ін.), але й соціокультурними аргументами (практично-перетворювальна діяльність й ін.).

У класичній науці ідеал наукової істини був варіантом кореспондентської теорії. Відповідно до цього ідеалу істина становить об'єктивне за змістом й адекватне знання про реальний світ сам по собі. Наукове знання розглядалося як вища форма знання, зростання наукового знання – як очевидне благо. У другій половині XIX ст. сформувалася світоглядна позиція, котра отримала назву сцієнтизму. Підкреслюючи найважливішу роль науки в становленні сучасного типу цивілізації й культури, сцієнтизм вважав її найбільш значимою формою духовної діяльності, універсальним і безвідмовним засобом вирішення людських проблем. Науки виступали у сцієнтизмі найвищим зразком справжнього знання. Наукова істина трактується як загальнозначима й визначальна соціокультурна цінність. Позиції сцієнтизму сильні й у наш час, незважаючи на критику, що не припиняється.

У XX ст. класичний ідеал наукової істини й сцієнтистська світоглядна орієнтація серйозно похитнулися, що зумовлено низкою факторів, до числа яких В. Казютинський включає епістемологічні, філософсько-антропологічні і соціокультурні [1: 72–74].

Криза класичного ідеалу наукової істини в XX ст. була сприйнята по-різному. З одного боку, знайшлися досить численні прихильники непорушності цього ідеалу, інші – шукали нові шляхи в інтерпретації наукової істини. Більшість вчених природничих галузей стали прихильниками помірнього сцієнтизму, що визнає цінність наукового пізнання у вирішенні не всіх, але багатьох проблем техногенної цивілізації.

Такі передумови стали причиною того, що поряд із кореспондентською теорією істини в XX ст. посилювався інтерес до інших теорій істини: когерентної, прагматистської, конвенціоналістської, семантичної, регулятивної.

Вихідним пунктом когерентної теорії істини стали труднощі, з якими зіштовхнулася класична теорія: встановлення відповідності знання дійсності та критерію цієї відповідності. Виділяють два варіанти когерентної концепції істини. Перший трактує поняття істини як когерентність знань. Другий варіант, зберігаючи класичне трактування істини, стверджує, що відповідність знань дійсності може бути встановлена тільки через когерентність, яка виступає в якості критерію істини.

Когерентна теорія у першому варіанті, одним із основоположників якої був І. Кант, вважає істиною властивість самоузгодженості наукових знань. Німецький філософ вважав себе прихильником класичної концепції істини, проте підкреслював, що людський досвід визначається апріорними структурами розсудку. Когерентність досвідного й апріорного начал створює, за Кантом, можливість наукової істини і визначає зміст цього поняття.

У XX ст. когерентна теорія розроблялася деякими представниками неопозитивізму, зокрема, О. Нейратом. Позитивна наука не порівнювала речення із реальним світом, а порівнювала одні речення з іншими. Істинність наукового знання, за Нейратом, у тому, що все знання являє собою самоузгоджену систему.

Витоками другого варіанту когерентної концепції вважають філософію елейців, за якою відповідність може бути засвідчена шляхом встановлення несуперечності знання. Модифікований варіант такої когерентної теорії продовжує Н. Рьошер.

Когерентна концепція істини стала спробою переформулювати умови застосування класичної концепції істини таким чином, щоб, з одного боку, позбавитись труднощів цієї теорії (неясності стосовно того, як можна встановити відповідність між деяким фрагментом знання і фрагментом дійсності, яка описується чи пояснюється цим знанням), а з іншого – надати їй таку форму, яка допускає методологічний аналіз із застосуванням точних логічних методів. Вона ніколи не була сформульована у вигляді цілісної концепції, яка б протистояла кореспондентській, так як, наприклад, прагматистська. Прояви цієї теорії можна знайти в конвенціоналізмі, принципі відповідності Н. Бора, логічному позитивізмі.

Когерентний підхід до розуміння істини використовується в математиці, логіці, теоретичному природознавстві – там, де найбільш важливою ознакою прийнятності теоретичної системи є несуперечність. Прикладом когерентного підходу є так звана "теоретична перевірка" М. Бунге, яка має місце при виправданні високоабстрактних теоретичних систем, що знаходяться у стані побудови [2].

У застосуванні ж до емпіричних наук, зокрема фізики, когерентна концепція істини не може подолати ряд труднощів: несуперечності в складних логічних випадках, несуперечність теорії не завжди є необхідною умовою її істинності.

Отже, когерентна концепція істини зводить проблему істинності до критерію самоузгодженості, несуперечності. Істинність кожного фрагменту знання може бути засвідчена його належністю до несуперечної й узгодженої системи.

Зауважимо, що певний вплив сьогодні зберігають також прагматистська (прагматична) і конвенціоналістська (конвенціональна) концепції істини.

Прагматистська концепція істини представлена роботами класиків американської філософії Ч. Пірсом, В. Джеймсом, Дж. Дьюї та включає в себе два види теорій істини: прагматизм та інструменталізм. Прагматизм, вважає Ч. Пірс, вважає за істинне те, що визнається більшістю компетентних дослідників. Адже досліджуючи одну й ту ж реальність, навіть використовуючи різні методи, всі фахівці певної галузі неминуче придуть до одного результату. Це відбувається тому, що вказана реальність існує об'єктивно і її властивості не залежать від людини. Натомість інструменталізм визначає за істинне те, що корисне. В. Джеймс стверджував, що думки стають істинними тією мірою, якою вони є вигідними для нашого життя. Сама ж істина тоді перетворюється у різновид блага. Джеймс не вважав себе противником кореспондентської концепції істини, проте його трактування поняття "відповідності" як корисності не дозволяє зарахувати його до прихильників класичної теорії. Як бачимо, прагматистська концепція істини у першому варіанті є близькою до конвенціоналістської, а в другому – веде до відносності істини.

Конвенціоналістська концепція істини, засновником якої прийнято вважати А. Пуанкаре, визначає істинність певних суджень на основі раніше прийнятих понятійних угод. До цих угод не застосовуються емпіричні критерії істинності, вони обумовлені міркуваннями зручності, простоти, естетичної досконалості й ін. Продуктами таких угод можна вважати, аксіоми в математиці, вихідні закони класичної механіки, термодинаміки, електродинаміки. Доки наукові конвенції використовують теорії, які незаперечені досвідом, вони можуть розглядатися як стійкі гіпотези. Дехто з прихильників конвенціоналізму вважає, що конвенціональні елементи в науці взагалі не мають відношення до істинності чи хибності, а є лише інструментами для вдаливих передбачень.

Свій погляд на неklasичні теорії істини висловлює Е. Чудінов [3]. Він надає їм філософського статусу (крім семантичної) та вважає, що будучи альтернативами кореспондентської концепції, когерентна, прагматистська й близькі до них неklasичні теорії істини покликані її замінити. Підкреслюючи недоліки цих теорій, він не знаходив у них якого-небудь позитивного змісту. Із таким підходом не можна повністю погодитися. Очевидно, варто розрізняти самі теорії істини і їхні філософські основи, які дійсно можуть бути альтернативними. У працях позитивістів ми зустрічаємо висловлювання цілком відповідні теорії кореспонденції, які, проте, поєднуються з антиреалістичною в цілому позицією. По суті, йдеться про відповідність мовних структур. Крім того, позитивісти активно використовують і теорію когерентності, і конвенціоналістську теорію істини.

З філософських позицій реалізму ті ж теорії наповнюються новими змістами та вони не обов'язково повинні відкидатися. Наприклад, самоузгодженість і несуперечність наукової теорії зовсім не виключається й у теорії кореспонденції, просто вони для неї – необхідний, але не достатній критерій істини, який повинен доповнюватися виявленням відношення теорії до реальності. Тобто, саме про поєднання цих двох теорій говорив А. Ейнштейн, на думку якого, наукове знання повинне володіти "внутрішньою досконалістю" й "зовнішнім виправданням". Інтуїція теоретика може підказувати йому, що внутрішня досконалість теорії говорить про її істинність, але вирішальним залишається все-таки зовнішнє виправдання, тобто відповідність теорії реальності.

Не є антагоністом теорії кореспонденції й конвенціоналізм, складові якого завжди присутні в науковому пізнанні, – якщо, звичайно, він не замінює проблему відповідності знання й реальності. Нарешті, і теорія істини М. Гайдеггера як "неприхованості" буття перебуває скоріше у відношенні доповнюваності з теорією кореспонденції, чим їй суперечить. Найбільш "потаємні" пласти буття, суцього можуть стати відкритими якщо не для математики, то для таких наук, як, наприклад, аналітична психологія.

Але незважаючи на взаємодоповнюваність різних теорій істини, ключовою для дослідника природи залишається все-таки кореспондентська теорія.

Протягом майже всього ХХ століття користувався значним впливом той варіант кореспондентської теорії істини, що розроблявся на основі діалектичного матеріалізму. Ці дослідження виходили з відомих висловлювань Ф. Енгельса про об'єктивну, відносну й абсолютну істину, що виникає в процесах взаємодії людини й світу, включаючи науковий експеримент.

Слід визнати, що довгий час ці погляди на істину догматизувались, процес пізнання розуміли як відображення дійсності, а об'єктивну істину вважали знанням, зміст якого не залежить ні від людини, ні від людства. Об'єктивність знань усіяко протиставлялася "суб'єктивізму". Активність суб'єкта в пізнанні визнавалася, але теза про особливу роль спостерігача в сучасній фізиці називали "не більше, ніж

міфом". Зараз ми розуміємо, наскільки все складніше. Під реальністю розуміється не світ сам по собі, а його аспекти, фрагменти, зрізи, що виокремлені або сконструйовані в цих взаємодіях і які заміщаються у системі знання "теоретизованою" або "концептуалізованою" реальністю. Про відображення реальності у свідомості якщо й можна говорити, то лише в кінцевому підсумку, порівнюючи когнітивні образи з реальністю. Але сам процес пізнання містить у собі численні процедури, які за своєю природою не є відображуваними й повинні розглядатися як активна взаємодія суб'єкта з пізнаваними об'єктами. У цій взаємодії суб'єкт "виринає" істину про буття (М. Гайдеггер), творить її в контексті вироблюваного ним знання про об'єкт і про самого себе, своїх пізнавальних можливостей. Пізнання виступає як "єдність відображення, практично-перетворювальної й комунікативної діяльності" [4: 180]. На основі цього В. Казютинський визначає істину як "знання, що виражають отриману у процесах взаємодії специфічну відповідь об'єкта, в його діалозі із суб'єктом, яка обумовлена його властивостями й відповідною сукупністю дослідницьких процедур, пророблених із об'єктом на емпіричному й теоретичному рівнях пізнання" [1: 86].

В одних галузях науки (класична механіка, описове природознавство) ці взаємодії не впливають на стани досліджуваних об'єктів, що й привело до формулювання класичного ідеалу наукової істини. Але в інших галузях, наприклад, у квантовій механіці, пізнавальна взаємодія виявляється настільки значною, що варто говорити про відносність до засобів спостереження (вимірювання), тобто про те, що при описі мікрооб'єкта необхідно враховувати особливості експериментально-вимірювальної ситуації. Нарешті, у складних системах, що самоорганізуються, в яких невід'ємним компонентом включена людина, специфіка суб'єкт-об'єктних взаємодій ще менше дозволяє представляти реальність, ізольовану від людини. У філософських основах сучасної науки протиставлення суб'єктивного й об'єктивного, абсолютного й відносного, фізичного й психічного, концептуалізованого й неконцептуалізованого втрачає колишню жорсткість.

Сучасне розуміння наукової істини виявляється плюралістичним, і вибір між різними теоріями істини й різними смислами цього поняття в рамках кожної теорії виявляється значною мірою справою інтуїтивного вибору. Наукова істина виявляється багатомірною, тобто містить у собі, крім епістемологічного, і ряд інших аспектів. Кожен із них досліджується окремо, різними методами.

Тому правомірним є запропонований І. Касавіним варіант теорії істини, який полягає у відмові від нормативного розуміння істини й заміні її розумінням дескриптивним [5]. Він вводить поняття сукупного пізнавального процесу, що включає "картину різноманіття практик і типів пізнавальної діяльності, співвіднесених із різними формами знання й свідомості і постає концептуальним вираженням того розширення предмета пізнання, що оцінюється як її провідна сучасна тенденція" [5: 68]. Поряд із методами оцінки істинності набувають цінності типологічний аналіз, феноменологічний опис і крос-культурне порівняння когнітивних систем. Пізнавальні акти й отримані на їхній основі результати можуть співвідноситися між собою, причому в динаміці. Запропоноване І. Касавіним трактування істини перебуває у стані уточнення і доопрацювання.

Л. Мікешина відзначає, що розмаїття теорій істини є безперечним завоюванням філософської думки, а самі "концепції повинні розглядатися у взаємодії, оскільки вони носять взаємодоповнювальний характер, по суті, не заперечуючи одна одну, а виражаючи різні аспекти дійсного знання. Кожна з них гідна конструктивної критики, що не передбачає ігнорування позитивних результатів цих теорій" [6: 150].

Отже, парадоксальне відношення до науки й наукової істини, що складається в культурі наших днів, є цілком зрозумілим, хоча й не викликає бажання з ним погодитися. Воно обумовлено безліччю суперечливих тенденцій. Проте, незважаючи на те, що то дискусії навколо поняття наукової істини тривають, наука зберігає за собою величезний вплив на сучасну цивілізацію, а поняття наукової істини залишається для неї системоутворюючим фактором – метою наукового пізнання. У них представлено безліч світоглядних позицій, які можна, звичайно, розглядати, при бажанні, як прояв духу плюралізму, характерного для сучасної культури. Але можна бачити й прояв чергового "зламу" культури, який свідчить, що колишні змісти її універсалій (і це стосується аж ніяк не тільки поняття наукової істини) давно вичерпані, а нових поки немає. Культура їх виробляє. Зламів в історії культури було багато, але вперше така ситуація поєднана із проблемами, які ставлять під питання саме наше існування.

Епохи зламу культури – це завжди своєрідні точки біфуркації. Варіанти вибору полягають у відмові від колишніх понять як "застарілих", або в їх збереженні й переосмисленні. Обидва ці варіанти проявляють себе й у сучасній культурі.

Евристичні потенції закладені в багатьох існуючих зараз теоріях істини, включаючи й теорію кореспонденції. Конфлікт ідеалу істини, який сформувався на засадах класичної науки, з основами науки некласичної й постнекласичної, означає лише те, що виявився обмеженим один із конкретних варіантів кореспондентської теорії істини. Але аристотелівська теорія сформульована так, що вона не пов'язана з яким-небудь конкретним ідеалом істини. Відкриття нових видів реальності, розростання теоретичного рівня знання й ускладнення його зв'язків не виключають можливості подальшого розвитку

кореспондентської теорії. Вихід із ситуації у яку зайшли дослідження проблем змісту й цінності наукової істини, ми бачимо в необхідності зміни самого підходу до них. Цей підхід, представлений зараз недостатньо пов'язаними між собою дослідженнями у межах безлічі окремих дисциплін, повинен стати міждисциплінарним. Сьогодні уже беззаперечним не вважається той факт, що механізми формування істинного знання багато в чому обумовлені процесами в несвідомих сферах людської психіки, біологічними й генетичними факторами, які опосередковують взаємодію людини й світу.

У філософському контексті екзистенціально-антропологічна традиція істини, що поки ще недостатньо "визріла" і концептуальний базис якої поки ще тільки формується, повинна буде стати, на думку окремих авторів, вихідною стосовно епістемологічної традиції [7: 91–94]. Це додасть їй нового змісту й допоможе повною мірою зрозуміти істину, включаючи наукову, як людську істину, не відчужену від суб'єкта й не протиставлену йому, а таку, яка повною мірою виражає нерозривну єдність людини й світу.

Висновки. Таким чином, на постнеокласичному етапі розвитку науки відбуваються трансформації у трактуванні наукової істини: відхід від традиційної кореспондентської концепції, коли в певних ситуаціях природничо-наукового пізнання (при обґрунтуванні високоабстрактних теоретичних конструкцій) більш адекватною стає когерентна концепція істини, яка зводить проблему істинності до критерію самоузгодженості, або несуперечливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Казютинский В. В. Истина и ценность в научном познании / В. В. Казютинский // Проблема ценностного статуса науки на рубеже XXI века ; [отв. ред. Л. Б. Баженов]. – СПб. : РХГИ. – С. 69–123.
2. Заглада В. М. Проблема виправдання високоабстрактних теоретичних конструкцій у сучасному природознавстві / В. М. Заглада // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия "Философия. Социология". Том 21 (60). – 2008. – № 4. – С. 59–66.
3. Чудинов Э. М. Природа научной истины / Э. М. Чудинов. – М. : Политиздат, 1977. – 312 с.
4. Лекторский В. А. Субъект, объект, познание / В. А. Лекторский. – М. : Наука, 1980. – 358 с.
5. Касавин И. Т. О дескриптивном понимании истины / И. Т. Касавин // Философские науки. – 1990. – № 8. – С. 64–73.
6. Микешина Л. А. Философия науки. Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования : учеб. пособие / Л. А. Микешина. – М. : Прогресс. – Традиция, МПСИ, Флинта, 2005. – 464 с.
7. Микешина Л. А. Новые образы познания и реальности / Л. А. Микешина, М. Ю. Опенков. – М. : РОССПЭН, 1997. – 240 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kazyutinskiy V. V. Istina i tsennost' v nauchnom poznanii [Truth and Value in Scientific Knowledge] / V. V. Kazyutinskiy // Problema tsennostnogo statusa nauki na rubezhe XXI veka [The Problem of the Value Status of Science at the Turn of the XXI century] ; [otv. red. L. B. Bazhenov]. – SPb. : RHGI. – P. 69–123.
2. Zaglada V. M. Problema vipravdannya visokoabstraktnikh teoretichnikh konstrukttsii u suchasnomu prirodnavstvi [The Problem of Highly-Abstract Theoretical Constructions Justification in the Modern Natural History] / V. M. Zaglada // Uchenye zapiski Tavricheskogo natsional'nogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya "Filosofia. Sotsiologiya". Tom 21 (60). – 2008. – № 4. – P. 59–66.
3. Chudinov E. M. Priroda nauchnoi istiny [The Nature of Scientific Truth] / E. M. Chudinov. – M. : Politizdat, 1977. – 312 s.
4. Lektorskiy V. A. Subiekt, obiekt, poznanie [Subject, Object, Cognition] / V. A. Lektorskiy. – M. : Nauka, 1980. – 358 s.
5. Kasavin I. T. O deskriptivnom ponimanii istiny [A Descriptive Understanding of the Truth] / I. T. Kasavin // Filosofskie nauki [Philosophy]. – 1990. – № 8. – P. 64–73.
6. Mikeshina L. A. Filosofiya nauki. Sovremennaya epistemologiya. Nauchnoe znanie v dinamike kultury. Metodologiya nauchnogo issledovaniia [Philosophy of Science. Modern Epistemology. Scientific Knowledge in the Dynamics of Culture. Methodology of Scientific Research] : [ucheb. posobie] / L. A. Mikeshina. – M. : Progress – Traditsiya, MPSI, Flinta, 2005. – 464 s.
7. Mikeshina L. A. Novyye obrazy poznaniia i real'nosti [New Forms of Cognition and Reality] / L. A. Mikeshina, M. Yu. Openkov. – M. : ROSSPEN, 1997. – 240 s.

Заглада В. Н. Взаимосближение научной истины и ценностей в современном научном познании.

Статья посвящена анализу отношения "истина – ценность" в рамках когнитивного подхода к научному познанию. Акцент сделан на тех трансформациях, которые произошли в XX в. в эпистемологии и философии науки, касаемо трактовки научной истины. Сегодня для естественнонаучного познания кореспондентская концепция истины остаётся приоритетной. При этом в определенных ситуациях естественнонаучного познания более адекватной становится когерентная концепция истины, которая сводит проблему истинности к критерию самосогласованности, или непротиворечивости.

Ключевые слова: научная истина, ценность, корреспондентская концепция истины, когерентная концепция истины.

Zaglada V. M. Interrelation of Scientific Truth and Values in Modern Scientific Knowledge.

The article analyzes the relation "truth - value" within the cognitive approach to scientific knowledge. At the same time, the emphasis is on those transformations that took place at the end of the XX - the beginning of the XXI century. In the XX century the classical ideal of scientific truth and scientific ideological orientation were influenced by a number of factors - philosophical and anthropological, epistemological and sociocultural. Changing perceptions of reality and ways of its knowledge about the possibility of achieving objective and reliable scientific knowledge had an impact not only on the classic ideal of truth, but also shook the correspondence theory. New philosophical and socio-cultural changes have become the stimulus for a reappraisal of the status of scientific truth and led to discussions about the positions of scientism. Such prerequisites have led to the fact that along with the correspondence theory of truth at the end of the XX - the beginning of the XXI century interest in others grew, namely: coherent, pragmatist, conventionalist, semantic. Today, for the natural sciences, the correspondence concept of truth remains a priority. At the same time, in certain situations of natural science knowledge (first of all, when substantiating highly abstract theoretical systems), the coherent concept of truth becomes a more adequate one, which reduces the problem of truth to the criterion of self-coherence, or inconsistency.

Key words: scientific truth, value, correspondence concept of truth, coherent conception of truth.